

פינת הלשון

עתה נניח מקרה, בו חילוף החומרים הוא חיובי לגבי הבהמה, כלומר הוא מוסיף לה ובונה את גופה על רקמותיו, אזי אנו מדברים על תהליך אנבולי (ana = עולה, גדל). להבדיל, כאשר הבהמה נמצאת בחוסר איזון של מזון: ייצור והיא מייצרת חלב על חשבון הגוף שלה, אנו מדברים על תהליך קטבולי (cata = יורד, מוטעה), תהליך ההורס את רקמות הגוף. מכאן ועד לקטטרופה הדרך קצרה. אגב, בשוק מוצעים כל מיני תכשירים אנבוליים, האמורים לסייע בבנין הרקמות בגוף ולהקל על חילוף החומרים וניצולם היעיל במסגרת הייצור הכלכלי של חלב, בשר וכו'.

עגלה תאומה לעגל – Freemartin

מי שקורא בספרות המקצועית האנגלית, במיוחד זו ממקור אמריקאי, נתקל לא-פעם במונח המוזר הזה Freemartin, בהקשר למצב הפיסיולוגי והרבייתי של עגלה, אשר נולדה תאומה לעגל. מאז שהתחלתי לקרוא קצת אנגלית ניסיתי לפענח את תעלומת הביטוי הזה, שלא נמצא בשום מילון זמין ואף רב דוברי האנגלית כשפת אמם לא יכלו להסביר את המקור. עד שיום אחד נתקלתי בהסבר מניח את הדעת באחד הירחונים, נדמה באחד האירופיים, דוקא. סיפור עממי נחמד.

היה היו זמנים, בהם הבקר חי כמעט באופן בלעדי מן העשב שליקט במרעה הטבעי. היה מקובל לקצור את עודפי העשב באביב, לייבשם לשחת לצורך האבסת הבקר בימי החורף, כאשר לא יכלו לצאת למרעה מפאת השלג והקרה. לפי

לא מזמן התקיים הכנס השנתי למדעי מעלי-גירה ורק טבעי היה, שנשמע שם מספר די מרשים של מונחים לועזיים, בהם נעזרים החוקרים והמרצים כדי להסביר את עצמם ואת מחקריהם. בדרך כלל, ברמה זאת של דיון, סביר להניח שהמשתתפים שולטים במונחים הלועזיים הללו. אולם, לא תמיד יודעים, איך צמחו ונוצרו הביטויים השגורים כל כך. הנה כמה דוגמאות.

חגיגה מיוחדת עושה **המטבוליזם**, האנרגיה המטבולית וכיוצא באלה. מה זה? – המילון האוקספורדי מסביר metabolism = חילוף, שינוי מקום או מצב. המונח מורכו משתי מילים יווניות (איך לא?!), meta = שינוי כנ"ל + bolé = הטלה; זריקה. כך, שאם זורקים, מטילים משהו לכיוון או מצב שונה, זהו בדיוק המטבוליזם. ברור, שצריך מעט דמיון וכח הפשטה כדי לתפוס את כוונת הקדמונים. בעצם, בהקשר שלנו אפשר לומר, ששינוי מקומם ומצבים של חומרי מזון והתחלפותם עם יצירת חום-גוף, תנובת חלב, גדילת צמר או קרימת בשר – זאת תוצאה של תהליכים מטבוליים, במלים אחרות: מטבוליזם = **חילוף חומרים**.

הדגש כאן על המובן חילוף, לא נוסף ולא נגרע. מה שנכנס חייב להיות מתורגם לכל אותם תוצרים חלופיים, ויש גם הפסד חום מבחינה משקית, אבל גם הפסד זה ניתן למדידה. כידוע, היחסים בין האנרגיה המטבולית לבין התוצר המסויים אותו מחליטים לייצר מוצאים באנרגיה הנקיה (נטו) לצורך אותו ייצור. התזונאים הסבירו זאת בהזדמנויות רבות, ולא בזה ענייננו.

המתגלות רק בגיל הבגרות המינית – מכל מקום, עגלה כזאת לא מסוגלת להתעבר ובדרך כלל היא גם לא מראה סימני ייחוס. היא פסולה לרבייה.

אז, כשהיה היו זמנים, נהגו להביא את הבקר למכירה בשוק, במקרה זה בסתיו המאוחר, מתוך הנימוקים שהובאו לעיל. השוק הגדול בעונה האמורה התקיים ביום מֶרְטִין הקדוש לנוצרים (St. Martin) שחל באוקטובר, אם זכרוני לא מטעני. לכן, עגלה תאומה לעגלה שהובאה ליום שוק זה נקראה freemartin, על המשקל (free on board) F.O.B. נכון, שזה סיפור מרתק ומאוד פולקלורי! אבל זה עדיין לא מצדיק, שמישהו "יתפוס טְרָמֶפ" על חשבון ציבור הבוקרים.

מעבר להשלכות המדעיות-מקצועיות לנושא זה, ישנה חשיבות מכרעת בכל הנוגע לייצוא שלנו (ראה פרטים מדיוני ועדת הייצוא בסוף החוברת).

מרדכי מלען

כך, מלאי השחת ובשלב יותר מאוחר גם של התחמיץ שהוכן מעודפי המרעה היה הגורם המכריע ביחס למספר הבהמות שאפשר להחזיק בצורה כלכלית במשך החורף. את הראשים העודפים היה צריך למכור לפני כן.

יען כי משטר הזנה כזה בארצות הצפוניות על אקלימן השונה משלנו הביא לידי עונת המלטה מובהקת באביב, בסתיו המאוחר צריך היה להחליט, כמה מן העגלות להשאיר וכמה למכור – מי לשחיטה ומי למכירה לגידול. כבר אז היה ידוע, שעגלה שנולדה תאומה לעגל זכר קרוב לודאי לא תהיה פוריה כלל. הסיבה לכך היא, שהתפתחות המערכת המינית הורמונלית בשלב העוברי של העגל הזכר מקדימה את זו של העגלה. דבר זה גורם לכך, שהמערכת המינית של התאומה הנקבה מושפעת ומופרעת על ידי המערכת ההורמונלית של התאום הזכר, אשר הקדימה כ־2–3 שבועות בהתפתחותה. כתוצאה מכך קורים דברים "נוראים" בעגלה: החל מהיעדר רחם או אף אברי מין חיצוניים במקרה החמור שהוא די שכיח, ועד הפרעות הורמונליות

חוכרות!

"משק הבקר והחלב"

הגיעה העת לחדש את דמי החתימה עבור קבלת החוברות של "משק הבקר והחלב" – כולל חוברת אחת של "חקר ומעש", חוברות הסיכומים בעברית ובלועזית – לשנת 1991. מאחר שעלות הוצאת החוברת גדלה באופן משמעותי, סוכם להעלות את דמי-המנוי ל-33 ש"ח + מע"מ.

אם ברצונכם לשנות את מספר העותקים, עליהם הייתם חתומים בשנה שחלפה, יש להודיע על כך למשרד ה.מ.ב. בהקדם. היה ולא נתקבלה הודעה על שינוי, נראה זאת כאישור למספר עותקים כמו בשנה שעברה.

אנא, דאגו לתשלום דמי המנוי עד סוף חודש ינואר, על מנת להבטיח הופעתו הסדירה של "משק הבקר והחלב" ומשלוח החוברות למנויים במועד.

המערכת